

SELETUSKIRI

Harku Vallavolikogu määrusele: **Harku metsa maastikukaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri**

Looduskaitseseaduse (LKS) § 2 lg 1 kohaselt kaitstakse loodust selle säilitamise seisukohalt oluliste alade kasutamise piiramisega, kaitse alla võetud loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku isenditega ning kivististega sooritatavate toimingute reguleerimisega.

LKS § 4 lõike 7 kohaselt võib kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavaks loodusobjektiks olla maastik, väärtuslik põllumaa, väärtuslik looduskooslus, maastiku üksikelement, park, haljasala või haljastuse üksikelement, mis ei ole kaitse alla võetud kaitstava looduse üksikobjektina ega paikne kaitsealal.

LKS § 8 lõike 1 kohaselt on igal isikul õigus esitada kaitse alla võtmise algatajale ettepanek loodusobjekti kaitse alla võtmiseks.

Harku vallavalitsus tegi ettepaneku Harku metsa kohaliku kaitse alla võtmiseks.

Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

LKS § 7 järgi on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus ning rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus linnu- ja loodusdirektiivi rakendamiseks. LKS § 4 lõike 7 kohaselt võib kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavaks loodusobjektiks olla maastik, väärtuslik põllumaa, väärtuslik looduskooslus, maastiku üksikelement, park, haljasala või haljastuse üksikelement, mis ei ole kaitse alla võetud kaitstava looduse üksikobjektina ega paikne kaitsealal. Harku metsa maastikukaitseala moodustamise eeldus on ohustatus, haruldus, kaitsealused liigid ja kooslused, loodushariduslik ja esteetiline väärtus.

Ohustatus ja haruldus. Looduskaitsealustest taime- ja seeneliikidest on alal registreeritud järgmised II kaitsekategooria kasvukohad: väike käopõll (*Neottida cordata*), nõmmnelk (*Dianthus arenarius*), valge tolmpoa (*Cephalanthera longifolia*), kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*). III kaitsekategooria taime- ja seeneliikidest on alal registreeritud kokku 10 liiki: taiga-peenpoorik (*Skeletocutis odora*), roomav öövilge (*Goodyera repens*), laialehine neiuvaip (*Epipactis helleborine*), hall käpp (*Orhis militaris*), kuradi-sõrmkäpp (*Dactylorhiza maculata*), vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*), suur käopõll (*Listera ovata*), karukold (*Lycopodium clavatum*), kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*), rohekas

käoheel (*Platanthera chlorantha*). Kaitseala piiresse jääb seitse metsa vääriselupaika pindalaga kokku ligi 10 ha, hõlmates need metsaeraldised, mille vanus on keskmisest kõrgem ja mis on metsanduslikus mõttes kas küpses eas või selle juba ületanud.

II kaitsekategooria loomaliikidest on Harku metsa maastikukaitseala kooslustes andmebaaside järgi registreeritud kokku kuue nahkhiireliigi olemasolu: põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*), veelendlane (*Myotis daubentonii*), pruun-suurkõrv (*Plecotus auritus*), pargi-nahkhiir (*Pipistrellus nathusii*), kääbus-nahkhiir (*Pipistrellus pipistrellus*) ja tõmmu- või habelendlane (*Myotis brandtii/mystacinus*). Lisaks sellele on kogu ala ka kanakulli (*Accipiter gentilis*) toitumisala.

III kaitsekategooria loomaliikidest on erinevate andme- ja infoallikate järgi alal või sellega vahetult piirnevates kooslustes (eeldades, et nende toitumisala ulatub alale) registreeritud kokku 20 liigi ja kahe liigirühma olemasolu: harilik kärnkonn (*Bufo bufo*), rohukonn (*Rana temporaria*), rabakonn (*Rana arvalis*), nastik (*Natrix natrix*), rästik (*Vipera berus*), raudkull (*Accipiter nisus*), hiireviu (*Buteo buteo*), lõopistrik (*Falco subbuteo*), tuuletallaja (*Falco tinnunculus*), roo-loorkull (*Circus aeruginosus*), laanepüü (*Tetrastes bonasia*), sookurg (*Grus grus*), värbkakk (*Glaucidium passerinum*), händkakk (*Strix uralensis*), musträhn (*Dryocopus martius*), väike-kirjurähn (*Dendrocopos minor*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), hoburästas (*Turdus viscivorus*), väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*), nõlva-lehelind (*Phylloscopus trochiloides*) ja liigirühmadena metsakuklased (*Formica sp*) ning kimalased (*Bombus sp*).

Rõngasjärve kalda-ala toob juurde mitmeid lisaliike ja -väärtusi – siin pesitsevad sarvikpütt ja tait ning toituvad veelendlane, pruun-suurkõrv, pargi-nahkhiir ja kääbus-nahkhiir. Kevadel on Rõngasjärve kallas väga väärtuslik kudemisala harilikule kärnkonnale.

Harku mets, mis koosnes kunagi kolmest märgalast: Mustraba, Valgeraba ja Kollane raba, mis koos moodustasid tervikliku Harku raba, on tänaseni säilitanud laiguti suhteliselt loodusliku ilme. Neis osades, kus inimtegevus peamiselt kuivenduse ja turba kaevandamise läbi on looduslikke kooslusi tugevalt mõjutanud, on siiski säilinud looduskoosluste taastumisvõime. Kogu kavandataval kaitsealal elab endiselt mitmeid kaitsealuseid ja haruldasi liike, kelle elupaigaks on märgalad (sookurg, nõmmelõoke), aga samuti on säilinud liigid, kelle elupaigaks on kavandatava kaitseala põlised metsad (väike-kärbsenäpp, laanepüü, musträhn, väike-kirjurähn, väike käopõll) või kuivemad kasvukohatüübid (lõopistrik, hoburästas, nõmmnelk). Kindlasti tuleb kavandatava kaitseala kooslustest enamikku pidada linnalise keskkonna piiril olevatena väga väärtuslikeks. Märgalade paiknemine tiheasualade läheduses

on loodusliku aineringe ja veerežiimi säilitamiseks väga vajalik. Harku metsa piires on liigniiskeid elupaigatüüpe aga rohkem kui kuivi.

Lisaks väärtuslikele looduskooslustele ja kaitsealustele liikidele piirneb kavandatav kaitstav loodusobjekt mitmete teiste kaitsealuste objektidega, moodustades nendega ökoloogilise terviku või katkematu rohevõrgustiku. Sellisteks kaitstavateks loodusobjektideks on kavandatava alaga piirnevad Harku mõisa park (riiklik kaitseala), Harku metsa kaitseala (Tallinna linna kohaliku omavalitsuse tasandi kaitstav loodusobjekt), Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala (riiklik kaitseala) ja Astangu-Mäeküla kaitseala (Tallinna linna kavandatav kohaliku omavalitsuse tasandi kaitstav loodusobjekt).

Esteetiline väärtus.

Harku metsa kaitseala on suure tähtsusega virgestusala, mis pakub Harku ja Saue valla kui ka Tallinna linna elanikele arvukalt ökosüsteemiteenuseid ehk loodushüvesid. Ala kasutavad aktiivselt nii tervisesportlased kui ka loodushuvilised ja korilased. Sookooslustes leidub jõhvikat, metsa all lausaliselt rabamurakat ja võrdlemisi palju söögiseeni: kitsemampleid, eri liiki riisikaid, pilvikuid ja puravikke. Tihe radade võrgustik on intensiivses kasutuses ja tänu sellele püsivad külastajad pigem väljakujunenud radadel. Erinevad soo- ja metsatüübid ning neile iseloomulikud liigid on hästi vaadeldavad, mistõttu sobib ala elurikkuse tundmaõppimiseks ja loodusõppe korraldamiseks. Alal levivad männi enamusega metsad on inimestele atraktiivsed ja suure esteetilise väärtusega.

Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus

Vastavalt looduskaitseaduse § 8 lõikele 3 korraldab kaitse alla võtmise algataja ettepanekus nimetatud loodusobjekti kaitse alla võtmise põhjendatuse ja otstarbekuse ning kavandatavate piirangute osas ekspertiisi, kaasates selleks vastava ala eriteadmistega isikud. Harku vallale esitatud ettepaneku järel koostati Harku vallas asuva kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstava loodusobjekti, Harku metsa maastikukaitseala kaitse alla võtmise põhjendatuse ekspertiis, mille koostas OÜ Tirts&Tigu, Lauri Klein.

Kaitseala nimetus

Harku metsa maastikukaitseala.

Kaitstava loodusobjekti välispiir ja vööndi piir

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et see hõlmab olulisemaid kaitset vajavaid loodusväärtusi ning ala piirid peavad olema selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad, mistõttu on võimalusel kasutatud katastripiire.

Harku mets asub Harku alevikus. Ettepaneku kohaselt hõlmab kaitseala kaheksat (8) riigimetsa katastriüksust. Harku metsa kogupindala on 504,8 ha.

• Keila metskond 14	katastritunnus	19801:001:4143	458,9 ha
• Keila metskond 337	katastritunnus	19801:001:4141	5,8 ha
• Keila metskond 217	katastritunnus	19801:001:0676	12,7 ha
• Keila metskond 395	katastritunnus	19801:001:3193	9,5 ha
• Aia tn 18	katastritunnus	19801:001:4022	6,9 ha
• Kangru	katastritunnus	19801:001:3450	10,9 ha
• Pilliroo parkla	katastritunnus	19801:011: 3106	0,1 ha
• Pilliroo tn 26a	katastritunnus	19801:001:2406	0,01 ha

LKS § 44 lg 1 kohaselt võib omavalitsuse poolt moodustatud kaitsealal kehtestada LKS §-s 31 ehk piiranguvööndis sätestatud kaitsekorda, mida võib kaitse-eeskirjaga leevendada. Seetõttu koosneb kaitseala ühest piiranguvööndist (Harku metsa maastikukaitseala piiranguvöönd), mille piir kattub kaitseala välispiiriga. Kaitseala välispiir on märgitud määruse eelnõu lisas olevale kaardile.

Kaitseala valitseja on Harku Vallavalitsus.

Kaitsekord

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi. Üldiselt on kaitse-eeskirjas sätestatud kaitsekord piiranguvööndi tingimusi järgiv, mis väljakujunenud tavaid ning inimeste igapäevaseid harjumusi otseselt ei mõjuta.

Lubatud tegevused

Inimestel on lubatud alal viibida ning korjata marju, seeni ja teisi metsasaadusi kogu kaitsealal.

Kaitsealal on lubatud telkida, lõket teha ja grillida vaid kohtades, mis kaitseala valitseja nõusolekul on selleks ette valmistatud või tähistatud. Kontrollimatu lõkke tegemine või grillimine võivad ohustada ala kaitseväärtusi.

Piiratud on üle 50 inimesega rahvaürituste korraldamine selleks ette valmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Antud piirang on vajalik, et vähendada maastiku kahjustamist ja kaitsta kaitsealuste liikide kasvukohti. Üle 50 osalejaga üritustel on kaitseala valitsejal võimalik seada maastikku või liike säästvaid tingimusi või piiranguid. Kuni 50 osalejaga ürituste, sh õuesõppe või välitreeningute korral ei nõuta kaitseala valitseja nõusolekut.

Kaitsealal on lubatud jalgrattaga sõita ja hobusega ratsutada teedel ja radadel. Mootorsõiduki, maastikusõiduki ning mootorrattaga sõitmine ja parkimine on lubatud vaid avalikel liiklusteedel ja vastavalt kehtivale liikluskorraldusele. Mootorsõidukiga sõitmine väljaspool teid ning maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel (nt metsasihtide hooldamine), kaitseala valitsemisega seotud töödel, liinirajatiste hooldamiseks vajalikel töödel ja maatulundusmaal metsamajandustöödel kaitseala valitseja nõusolekul.

Keelatud tegevus

Ehitustegevus on alal üldjuhul keelatud. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud kaitseala, virgestus-, puhke- ja õppesihotstarbeks rajatiste ja hoonete ehitamine ning tehnovõrgurajatiste ja -hoonete püstitamine, samuti näiteks tähiste ja infotahvlite püstitamine.

Kaitsealal on keelatud maaparandussüsteemide rajamine, sest see avaldab kooslustele negatiivset mõju. Samuti on keelatud maavara kaevandamine, sest see hävitaks kaitstavat väärtused. Lisaks on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, sest see vähendab looduslikku mitmekesisust ja rikub maastiku ilmet.

Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetiste kasutamine on kaitseala looduslikel kooslustel keelatud, kuna nende kasutamine kahjustab looduslikku tasakaalu, vähendab koosluste ja liigilist mitmekesisust. Samuti soodustavad need osa liikide domineerimist.

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringuid ning anda projekteerimistingimusi.

Kuna kaitse-eeskirja järgi soovitakse metsa majandada püsimetsana, siis on kaitsealale sobilikud raievõtted valikraie ja hooldusraie, millest viimaste hulka kuuluvad vastavalt metsaseadusele valgustusraie, harvendusraie ning sanitaarraie. Eelneva tulemusena säilivad kasvukohale omased puuliigid, nende vanuseline mitmekesisus, vahelduvad

keskkonnatingimused (varjulisemad ja päikeselisemad piirkonnad) ning säilikpuud. Seatud eesmärged silmas pidades on kaitsealal uuendusraie keelatud, sest uuendusraie ei võimalda metsa püsimeetsana säilitada.

Harku metsa maastikukaitsealal on ennekõike soovitud kujundusraied, mis on vajalikud kaitsealuste liikide elupaikade soodsa seisundi hoidmiseks või saavutamiseks. Teatud juhtudel on lubatud ka muud raieliigid, kui need on vajalikud väärtusliku maastikuilme tagamiseks, ühevanuselise ja -liigilise puistu järkjärguliseks kujundamiseks looduslikuma struktuuriga ja elurikkamaks püsimeetsaks ning puhkeväärtuse ning virgestusvõimaluste säilitamiseks ja parandamiseks enam kui 50-aastases perspektiivis. Kaitseala valitsejal on õigus esitada nõudeid raie liigi, tehnoloogia ja aja, puidu kokku- ja väljaveo, raielangi suuruse, raielangi puhastamise viisi ning puistu koosseisu ja täiuse kohta. Kaitseala territooriumil toimuvate raiete täpsemad tingimused seab Harku Vallavalitsus kaitseala valitsejana iga kord enne metsateatise esitamist, lähtudes metsaseaduse § 28 lõikest 3 p 6.

Pinnase, kaitsealuste taimede kasvukohtade ja maastikuilme kaitseks on kaitsealal keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu juhul, kui pinnas seda võimaldab (kui vedu on võimalik pinnast kahjustamata).

Jahindus

Harku maastikukaitsealal on lubatud jahipidamine ja kalapüük vastavalt kehtivatele seadustele. Piirkond kuulub Lääne-Harju jahialasse, kuid ei ole aktiivse jahipidamise koht. Kaitseala haldaja ja RMK ning Keskkonnaametiga kooskõlastatult on lubatud rajada ulukite sööda- ja seirekohti ning soolakuid.

Tegevuse kooskõlastamine

Kaitstava loodusobjekti valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt kaitseala valitseja nõusolekut, kui see tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse suhtes.

Määruse mõjud

Kohaliku tähtsusega kaitseala moodustamine mõjub positiivselt kohaliku kogukonna kindlustundele, sest Harku metsa loodusväärtused säilivad ka edaspidi ning ala jääb avalikku kasutusse. Lisaks annab see laiemale avalikkusele signaali ala väärtustest ning otsustajatele paremad võimalused ja selge raamistiku ala kaitse korraldamiseks. Kaudselt võib kaitseala olemasolu tõsta kinnisvara väärtust piirkonnas.

Loodusobjekti kaitse alla võtmisega ja kaitse korraldamisega seotud kulutused

LKS § 8 lg 2 p 5 kohaselt peab loodusobjekti kaitse alla võtmise ettepanek sisaldama loodusobjekti kaitse alla võtmisega ja kaitse korraldamisega seotud kulutuste hinnangut. Täiendavaid kulusid ala kaitse alla võtmisega ei kaasne. Virgestusvõimaluste arendamisel leitakse vahendid kohalike elanike ja omavalitsuse koostöös.

Menetlus

Harku metsa maastikukaitseala kaitse alla võtmise ja kaitse-eeskirja avalikustamine toimus 25.08.–07.09.2025. Selles ajavahemikus toimus avalik väljapanek Harku Vallavalitsuses ning Harku valla veebilehel aadressil www.harku.ee. Avalik arutelu toimus Harku Vallavalitsuses (Teenuste tn 2, Tabasalu) 08.09.2025 algusega kell 17.00, arutelul ei osalenud kedagi. Avalikustamise käigus ei esitatud ettepanekuid ega seisukohti.

